

HERALDISCHE KUNSTENAARS (22)

Henri Michel Delacroix, heraldisch schilder van de koning (1814-1853)

Pieter Donche

DN EEN VORIG NUMMER VAN *HD* VIEL EVEN de naam van de Kortrijkzaan Henri Delacroix, *dessinateur et peintre héraldique du roi*.¹ Deze man was ons niet geheel onbekend, gezien hij gehuwd was met Pauline Marie DONCHE die in onze stamboom voorkomt. Dat hij heraldisch schilder van de koning was hadden we al kunnen lezen in zijn huwelijksakte, maar over zijn werk en loopbaan was ons verder niets bekend. Dit leek ons wel een aanleiding om dat eens dieper te onderzoeken en hier een bijdrage voor *HD* van te maken.

De man leefde niet zo lang; hij werd niet eens 40, maar hij blijkt in zijn tijd toch wel hoog gewaardeerd te zijn voor zijn artistieke productie.

Henri Michel DELACROIX (soms *de la Croix* geschreven) (°Kortrijk, 25 juni 1814) was een schilder, kaligraaf, tekenaar en miniaturist.² Ook zijn vader Antoine Delacroix was kaligraaf. Hij was een neef van de Kortrijkse landschapsschilder Jean Baptiste DE JONGHE (1785-1844). Henri Michel stelde tentoon in de salons te Kortrijk in 1833 en te Brussel in 1848.³ Rond 1840-1845 werkte hij in Parijs. In 1848 werd hij benoemd tot heraldisch schilder van de koning der Belgen (Leopold I). Twee jaar later, in 1850 verhuisde hij van de Groeninghestraat 36 te Kortrijk naar Brussel, Sint-Joost-ten-Node: in juni 1850 en april 1851 woonde hij met zijn gezin in de Regentschapstraat 12, in januari 1852 in de Gemeentestraat 12.⁴

In zijn jonge jaren waagde hij zich ook aan poëzie en geromantiseerde geschiedschrijving: als 22-jarige had hij op 28 augustus 1836 in een poëziewedstrijd te Oostende twee dichtwerken over opgelegde onderwerpen voorgedragen en behaalde hij met zijn twee Franstalige gedichten resp. een gouden medaille en een medaille in verguld zilver. In de uitgave van de gedichten van de deelnemers wordt hij vermeld als lid van het letterkundig genootschap

“*Minnelyk van Herten*” te Kortrijk. Hij was toen blijkbaar ambtenaar bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken.⁵ We vonden van hem, als 23-jarige ook nog een geromantiseerde historische bijdrage over een episode in de Vlaamse geschiedenis van 1325 m.b.t. zijn stad Kortrijk: het volk was in opstand gekomen tegen de nieuwe graaf van Vlaanderen waarbij de stad platgebrand en de edelen vermoord werden.⁶

In zijn Parijse periode maakte hij tekeningen en schilderijen die op veel bijval konden rekenen. Hij gebruikte, vooral op bladen met wapens, een monogram met zijn initialen *HD* als volgt verstrengeld: de hoofdletter H (met schreefjes) voor de helft geschoven voorbij de verticale streep in een ongeveer dubbel zo grote D (ook met schreefjes)⁷.

Enkele bijzondere tekeningen maakte hij voor koningin Victoria van Engeland. Om de omstandigheden waarin dit gebeurde te begrijpen moeten we even in de geschiedenis duiken.

De Franse koning Louis-Philippe I (1773-1850, regerend 1830-1848), streefde een ‘hartelijke verstandhouding’ (*Entente Cordiale*) met Engeland na: hij nodigde Queen Victoria (regerend 1837-1901) uit voor een bezoek. Het bezoek, van 2 tot 7 september 1843 was de eerste ontmoeting tussen een Engelse en Franse vorst sinds 1520 ... (toen waren dat Henry VIII en François I). Voor Victoria was dit haar eerste buitenlandse reis. Louis-Philippes dochter Louise, gehuwd met de Belgische koning Leopold I, had hierin bemiddeld. Het bezoek ging door op het Château d’Eu in Normandië. Over dit bezoek liet Louis-Philippe nadien een zeer luxueus album samenstellen door de beste Franse kunstenaars. In 35 bladen, voornamelijk waterverfschilderijen, werden scènes van dit bezoek uitgebeeld. Het mat 75 op 55 op 8 cm. Elke tekening werd gevat in een passe-partout met verhoogde kaders zodat de prenten niet tegen elkaar konden wrijven. Hij bood haar het album aan tijdens een tegenbezoek in 1844 in Windsor het jaar daarop.

De eerste drie bladen van dit album waren het werk van Henri Delacroix: titelblad, algemene inhoudstafel, alles in sierlijke letters met schaduw en verguld en een heraldische tekening met de wapens van koningin Victoria⁸. We vonden van dit album zowel een Franse als een Engelse eigentijdse beschrijving.⁹ De Franse heeft meer aandacht voor het werk van Delacroix en schrijft o.a.: *‘Il est juste de citer particulièrement les armes de la reine d’Angleterre, peintes avec une délicatesse et un fini de détails admirables; ce beau travail de M. Henri Delacroix, qui se donne à la spécialité héraldique d’une manière aussi distinguée, ouvre noblement la belle liste des hommes de talent qui ont illustré si magnifiquement le plus bel album, sans contredit, qui se trouve au-*

jourd'hui dans des mains royales. Dit album werd helaas in de vroege 20ste eeuw ontmanteld en de waterverfschilderijen werden gevoegd bij andere verzamelingen. Wat er gebeurde met de eerste drie bladen is onbekend.¹⁰

In 1848 maakte hij een allegorische miniatuur op het Belgische vorstenhuis, gesigneerd *HENRI DELACOIX FECIT.. COURTRAI, 1848* (zie afbeelding op de volgende bladzijde).¹¹

Nog in 1848 (vermoedelijk in september) tijdens een ontvangst door Leopold I schonk hij de koning een mooie allegorische tekening die de politieke, artistieke en industriële geschiedenis van België sinds 1830 uitbeeldde (iets gelijkaardigs dus als zijn tekening voor koningin Victoria, zie verder ...).

We vermoeden dat dit een andere tekening moet zijn dan zijn 'allegorie op het Belgisch vorstenhuis', gezien daar geen verwijzingen in staan naar Belgische kunstenaars en nog minder naar de Belgische industrie. Waar die tekening is (voor zover ze nog bestaat) konden we niet achterhalen.

De koning, die zowel het idee als de uitvoering van die tekening erg apprecieerde verleende hem daarop de titel van 'tekenaar en heraldisch schilder van de koning'.¹²

Twee details van de afbeelding op de volgende bladzijde: de graaf van Brabant die het wapenschild van Leopod I voor zich uit houdt en een paradijsvogel. Op de tekening vinden we de wapens van de provincies en hun hoofdsteden (al wordt – onderaan – ook het wapen van Kortrijk niet vergeten).

Voor koningin Victoria maakte hij nog een ander artistiek werk. Het werd eerst in Brussel en in Antwerpen tentoongesteld, zoals een bericht in de Kortrijkse krant *L'écho De Courtrai* van 7 juni 1848 laat weten (zelf een citaat uit de Antwerpse krant *Le Précurseur*): “*Nous avons vu ces jours derniers, une admirable production artistique, due au pinceau de M. Henri Delacroix, peintre héraldique des plus distingués. C'est une gouache faite à la manière de nos anciens maîtres enlumineurs, et représentant, dans une ingénieuse allégorie, l'Angleterre, le commerce, l'industrie, les sciences et les arts. Cette oeuvre qui a fait sensation à Bruxelles et ici, auprès des hommes les plus éminents, vient d'être envoyée en Angleterre pour y être présentée à la reine Victoria. Ce travail précieux sera apprécié dans ce pays où l'artiste trouvera infailliblement les plus nobles encouragements*”.¹³

Na zijn huwelijk in januari 1849 ondertekende hij de geboorteakten van zijn twee kinderen en de overlijdensakte van het tweede kind (1850, 1851, 1852) met een dubbele familienaam: *H Delacroix Donche*.¹⁴

Toen de echtgenote van de koning, Louise Marie op 11 oktober 1850 te Oostende overleed, maakte hij voor een album aan haar gewijd, een tekening van haar rouwbord.¹⁵ (Zie afbeelding hiernaast).

Onder de tekening staat:
ARMES DE LL. MM. LE
ROI & LA REINE DES
BELGES, /

Telles qu'elles étaient
placées sur le Cercueil
de Sa Majesté la Reine
dans l'Eglise de S.te Gu-
dule. /

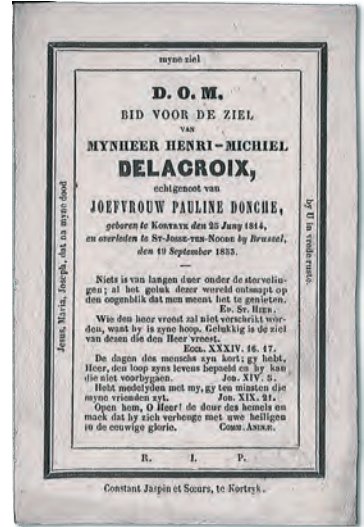
H. DE LA CROIX –
DONCHE, Peintre
Héraldique du Roi. /
JMP. E CHROMO DA-
VELUY, LITH DU ROI,
BRUGES.

Henri Delacroix overleed al in 1853, 39 jaar oud aan een leveraandoening na enkele dagen ziekte. In een overlijdensbericht schreef de Gentse krant *Le messenger de Gand* van 23 september 1853: *Nécrologie: Une des gloires artistiques de la cité Courtraisienne vient d'être enlevée inopinément, à la fleur de l'âge et dans toute la force de son talent, aux arts, à son pays, à sa famille et à ses nombreux amis. Henri Delacroix, peintre héraldique de la cour, est mort à Bruxelles, à la suite de peu de jours de maladie. -- M. Henri Delacroix n'était âgé que de 39 ans. Son talent ne faisait que murir, et c'est au moment où la fortune jalouse allait enfin le récompenser largement de vingt années d'études et de constants travaux, que l'exorable mort est venue le frapper sans pitié.*¹⁶

Ook later werd hij blijkbaar nog steeds erg geapprecieerd voor zijn artistieke productie, getuige nog een bericht in de Kortrijkse krant *L'echo De Courtrai* van 26 februari 1865 waar hij met de andere grote Kortrijkse artiesten vernoemd wordt als *l'inimitable calligraphe peintre héraldique Henri Delacroix*.

Bidprentje van Henri Michel Delacroix

Eindnoten

¹ Heraldicum Disputationes, 2019/3, p. 61.

² JANY ZEEBROECK-HOLLEMANS, 'Delacroix, Henri', in: *Le Dictionnaire des Peintres belges du XIVe siècle à nos jours depuis les premiers maîtres des anciens Pays-bas méridionaux et de la Principauté de Liège jusqu'aux artistes contemporains*, Brussel, La Renaissance du Livre, 1995, p. 938.

³ *Exposition nationale des Beaux-arts. Explication des ouvrages de peinture, sculpture, gravure, dessin et lithographie, exposées au salon de 1848*, Brussel, 1848, p. 32, nr. 228: *De La Croix (Henri) Rue de Groeninghe 36, à Courtrai. Monument à la mémoire de J.-B. Dejonghe; aquarelle rehaussée d'or.*

⁴ Adressen vermeld in de registers van de burgerlijke stand in de geboorteaktes van hun twee kinderen Godefroid Antoine Marie en Paul Antoine Amand en overlijdensakte van Paul A.A. Deze drie akten ondertekende hij met *h Delacroix Donche*.

⁵ N.N., *Verzameling der byzonderste dichtwerken van den redestryd, zoo in de vlaemsche als fransche tael, plaets gehad hebbende ten kunstzael der Koninglyke Maetschap-*

py van *Vaderlandsche Tael en Dichtkunde, gezegd Rhetorica, onder keuzin 'Wat Ryp wat Groen, Komt Wysheid voên'*, te Oostende op zondag 28 augusty 1836, Oostende, drukkerij T. Vermeirsch, boekhandelaar, 32 pp. De opgelegde onderwerpen waren: 'De knagingen en de rampzalige gevolgen van een loos geweten' en 'De losfe onbezonnenheid der jeugd'. Hij had voor elk onderwerp een gedicht ingediend in het Frans; De Kortrijkse krant *Petites Affiches de Courtrai* van 1 september 1836 bericht ook over deze poëziewedstrijd te Oostende en schrijft: *M. Henri Delacroix, de Courtrai, attaché au ministère de l'intérieur, a remporté les deux premiers prix dans la poésie française.*

⁶ HENRI-MICHEL DELACROIX, 'Incendie de Courtrai et massacre des nobles', in: *La Belgique littéraire et industrielle, revue de la littérature, des Arts, des Sciences et de l'Industrie*, Brussel, 1837, 1er sémestre, pp. 172-174: de opvolging, na de dood van de graaf van Vlaanderen, Robert de Béthune door Louis de Crécy, leidde tot opstanden o.l.v. *Nicolas Hannelin* sic, lees: *Niklaas Zannekin* en *Segher Janssone*.

⁷ GEORG KASPAR NAGLER, *Die Monogrammisten*, München, 1858: dl. III, p. 290, nr. 813 (met tekening van het monogram): *Henri Delacroix, Maler im heraldischer Fache, trat um 1840 in Paris auf, und erwarb sich mit Zeichnungen und Malereien grossen Beifall. Er bediente sich des gegebenen Zeichens, welches besonders auf Blättern mit Wappen vorkommt. Mehrere sind durch den Holzschnitt bekannt, wie in dem Werke: Les François peints par eux-memes. Paris 1846; ULRICH THIEME, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart: Unter Mitwirkung von etwa 400 Fachgelehrten*, vol. 8, 1913, p. 577 voegt nog e.e.a. over hem toe: *Delacroix, Henri, Kalligraph, Zeichner u. Miniaturist, geb. in Courtrai am 25.6.1814, † in St-Josse-t.-Noode am 19.9.1853, trat um 1840 in Paris auf, wo er großen Beifall gefunden haben soll, und ließ sich 1850 in Brüssel nieder. In seiner Heiratsakte vom 1.1.1849 wird er als „peintre héraldique du Roi des Belges“ bezeichnet. Er beschickte 1833 den Salon in Courtrai, 1848 den Brüsseler Salon. Das Mus. in Courtrai bewart von ihm eine Miniatur (Gusache und Aquarell mit Gold gehöht): „Hommage au paysagiste J.-B. de Jonghe“ (dessen Neffe D. war). Für das Werk: Les Français peints par eux-mêmes (Paris 1846) lieferte er eine Reihe Wappenzeichnungen. Er signierte mit dem verschlungenen Monogramm aus H und D. Niet te verwarren met het monogram dat psycholoog en verzamelaar van prenten en tekeningen Henri Joachim Delacroix (Parijs, 1873-1937) op zijn verzamelde stukken aanbracht als eigendomsmerk: zie <http://www.marquesdecollections.fr/detail.cfm/marque/11112>: een hoofdletter H, waarvan de onderste helft van de rechtse stok de verticale streep van een tweemaal zo kleine hoofdletter D is.*

⁸ Er lijken zelfs twee tekeningen met haar wapens gemaakt te zijn (maar slechts één gebruikt): G. MONNOT, *Archives des musées nationaux, Cabinet des dessins, pastels et émaux peints du musée du Louvre (série D, DA et DE). Répertoire numérique détaillé numéro 20144779*, Pierefitte-sur-Seine, 2015, 79 pp.: *Historique de la conservation. Cotation Archives des musées nationaux : D6 - 20144779/9, 1794-1890: Proposition d'autoriser le paiement à H. Delacroix dessinateur héraldique pour deux dessins repré-*

sentant *Les armes de la Grande-Bretagne et des travaux d'écriture pour l'album donné par le roi à la reine Victoria. 14 novembre et 15 novembre 1844. (2 p.)*

⁹ 'Album offert à la reine d'Angleterre', in: *L'illustration, journal universel*, n° 85, vol. IV, 12 octobre 1844, p. 82, kol. 1-2; 'Fine Arts. Historical Album', in: *The Gentleman's Magazine, Vol. XXII. New series, July-Dec 1844*, London: John Bower Nichols and son, 1844, p. 628.

¹⁰ E-mail antwoord van 7 oktober 2019 van Rosie Razzall, Curator of Prints and Drawings van de Royal Collection Trust, Windsor Castle op onze vraag hieromtrent (op basis van de catalogoog (1995) van DELIA MILLER, *Victorian drawings and watercolours*).

¹¹ Bewaard te Brussel, Archief van het Koninklijk Paleis, B. D'HOORE, *Inventaris van het archief van prinses Marie van Hohenzollern-Sigmaringen, Gravin van Vlaanderen (1794-1850) 1852-1912*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2009 (Archief van het Koninklijk Paleis, Inventarissen, nr. 10), nr. 221; een album met grotere en kleinere aquarellen en tekeningen van velerlei onderwerpen, in potlood genummerd 1 - 162, nr. 73, tekening op blad van 25,1 cm breed op 37 cm hoog (de tekening zelf meet 22,2 x 34,4 cm) (met dank aan Marc Van De Cruys, Wijnegem, voor de melding).

¹² Rubriek 'Petit journal artistique et littéraire', in: *La renaissance. Chronique des arts et de la littérature, publiée par l'Association Nationale pour favoriser les arts en Belgique*, t. 10, Brussel, 1849, p. 64: M. Henri Delacroix, de Courtrai, a eu l'honneur d'être reçu par le roi, auquel il a offert un beau dessin, rappelant tout à fait les prodiges de miniature, exécutés par les rubricateurs du moyen âge, dans les anciens manuscrits. Ce dessin allégorique représente l'histoire politique, artistique et industrielle de la Belgique depuis 1830. Le roi après avoir examiné ce travail avec beaucoup d'attention en a loué l'idée et l'exécution. S.M. a accordé à M. H. Delacroix le titre de dessinateur et peintre héraldique du roi. De titel *Peintre héraldique du Roi* wordt ook vermeld, zowel in zijn huwelijksakte als in de geboorteakte van zijn eerste zoon; in de geboorte- en overlijdensakte van zijn tweede zoon wordt vermeld: *peintre héraldique*.

¹³ Ook hiervan had de Royal Collection Trust geen informatie omtrent de 'whereabouts'.

¹⁴ Burgerlijke stand Sint-Joost-ten-Noode, geboorten 1850, 8 juni (akte 273) en 1851, 28 april (akte 299), overlijdens 1852, 13 januari (akte) 20.

¹⁵ B. D'HOORE, *Inventaris van het archief van prins Philippe van België, Graaf van Vlaanderen (1608-1839) 1840-1905*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2009 (Archief van het Koninklijk Paleis, Inventarissen, nr. 9), stuk nr. 288: album 51h x 36b x 1 cm met teksten en litho's betreffende de biografie en de uitvaart van koningin Louise, 1850. De ingekleurde tekening steekt voor het titelblad tegenover een lithografie met het portret van de koningin.

¹⁶ Krant *Le messenger de Gand*, 23 september 1853, p. 2, kolom 3; Kortrijkse krant *L'Echo de Courtrai* van 21 september 1853: *Notre concitoyen M. Henri Delacroix, une des gloires artistiques du pays et peintre héraldique de S.M. le Roi des Belges, domicilié à Bruxelles, est décédée hier, d'une maladie de foie.*